

Helmut Flachenecker, Krzysztof Kopiński, Janusz Tandecki
Editionswissenschaftliches Kolloquium 2019.
Urkundenbücher, Chroniken, Amtsbücher. Alte und neue
Editionsmethoden herausgegeben von Helmut Flachenecker,
Krzysztof Kopiński, Janusz Tandecki, Towarzystwo Naukowe
w Toruniu, Toruń 2019, ss. 338

Środowisko toruńskich historyków wspólnie z kręgiem niemieckich badaczy od kilkunastu lat tworzy Niemiecko-Polską Grupę Dyskusyjną do Spraw Edycji Źródeł (Deutsch-Polnisches Gesprächskreis für Quellenedition). Jedną z form ich aktywności są odbywające się co dwa lata kolokwia źródłoznawcze. W 2019 r. zorganizowano już czternaste tego typu spotkanie. Ich pokłosiem od lat są też publikacje, tomy pokonferencyjne. Obecnie omawiany tom jest już dziesiątym z kolei¹.

W ciągu kilkunastu lat w kolokwiach brali udział nie tylko badacze niemieccy i polscy, ale także z krajów Europy Środkowej i Wschodniej. W przedstawianym tomie kolokwium zebrano wypowiedzi naukowców z Czech, Niemiec, Polski i Rosji. W głównej mierze poświęcone są one kodeksom dyplomatycznym, księgom wpisów oraz kronikom, co wynika z tytułu pracy zbiorowej, ale prócz tego odnajdziemy również artykuły dotyczące pieczęci, publikacji tekstów epigraficznych i map. W opracowaniu przedstawiono łącznie 22 wystąpienia w języku niemieckim i angielskim. Jak wskazali redaktorzy tomu, odnoszą się one we wskazanych zakresach tematycznych do edycji źródeł z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi informatycznych i za pośrednictwem Internetu.

¹ Omówienie spotkań grupy w 2009 r. i 2011 r. (wydane tomy w latach 2010 i 2011) zostało przedstawione na łamach „Archeionu” w 2016 r., zob.: P. Gut, *Z działalności polsko-niemieckiej grupy edycji źródeł historycznych*, „Archeion” 2016, t. 117, s. 494–507; A. Gut (rec.), *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2017. Quelleneditionen zur Geschichte des Deutschen Ordens und anderer geistlicher Institutionen*, red. Helmut Flachenecker, Krzysztof Kopiński, Janusz Tandecki, *Publikationen des Deutsch-Polnischen Gesprächskreises für Quellenedition / Publikacje Niemiecko-Polskiej Grupy Dyskusyjnej do Spraw Edycji Źródeł*, t. 9, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2017, ss. 311, il. 43, „Studia Źródłoznawcze” 2018, t. 56, s. 207–209.

Redaktorzy pogrupowali wystąpienia w cykle. Pierwszy z nich obejmuje artykuły dotyczące publikacji kodeksów dyplomatycznych, zarówno w kontekście historycznym, jak również aktualnie opracowywanych, a także planowanym w tym zakresie przedsięwzięciom. Serię tę rozpoczyna tekst Sergeja Polechova (*“Codex diplomaticus Swidrigali magni ducis Lithuaniae”. Vorstellung eines Editionsprojekts*) omawiający projekt wydania dokumentów z czasów panowania Wielkiego Księcia Litewskiego Świdrygiełły (ok. 1370–1452). Mimo długiego życia, księżę ten władcą Litwy był jedynie dwa lata (1430–1432), choć przez wiele dziesięcioleci prowadził aktywną działalność polityczną, chcąc osiągnąć najwyższe godności. Autor wskazał na związek kodeksu księcia Świdrygiełły z innymi wydawnictwami źródłowymi, a także na rozległość kwerendy obejmującej ponad 20 archiwów i bibliotek w kilku krajach. Ukazał także metodologiczne problemy edycji dokumentów związane nie tylko z ich tekstem, ale też notami kancelaryjnymi, archiwalnymi czy też datacją, znakiem wodnym papieru, pieczęciami i in.

Drugi z autorów, Adam Szweda (*The edition state of agreements between Polish kings and dependent lords in the late Middle Ages*), podjął kwestię krytycznych edycji układów państwowych polskich monarchów z państwem zakonnym, księżętami mazowieckimi i mołdawskimi z okresu późnego średniowiecza. W pierwszej części wypowiedzi autor przedstawił definicje traktatu międzypaństwowego zaproponowane przez Petera-Johannesa Schulera i Klause Neitmanna, a także polską autorstwa Oswalda Balzera, powtórzoną przez Stanisława Szczura. W dalszym wywodzie, przedstawiając problem dokumentów hołdowniczych, wskazał na nieprecyzyjność definicji umów państwowych. Stwierdził, iż do grupy tego typu dokumentów włączyć należy też dyplomy poświadczające akt złożenia hołdu, choć literalnie są one jednostronne. A. Szweda podkreślił, iż opublikowane przed laty edycje źródłowe aktów międzypaństwowych królów polskich należy powtórzyć w nowych krytycznych opracowaniach.

Z kolei Maciej Zdanek (*„Codex diplomaticus Universitatis Cracoviensis”: alte Edition und die Frage nach einer Fortsetzung*) przedstawił dotychczasowe edycje źródeł do dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego, poczynając od zbioru najstarszych „ustaw szkolnych” opracowanych w czasach rektorstwa Hugo Kołłątaja. Autor wskazał również na pięciotomowe wydanie źródeł do dziejów uczelni opracowane w okresie autonomii galicyjskiej, a także zrelacjonował krytykę tego wydawnictwa m.in. przez Xsawerego Liskego i Wincentego Zakrzewskiego. Ten historiograficzny wykład M. Zdanek zakończył postulatem opracowania nowego kodeksu dyplomatycznego najstarszej polskiej *Alma Mater*. Wskazał on, iż obec-

na, jeszcze niepełna, kwerenda daje podstawę do co najmniej podwojenia liczby dokumentów uczelni opublikowanych w dotychczasowych wydawnictwach źródłowych. Autor wyraził nadzieję, iż nowy kodeks Uniwersytetu Jagiellońskiego powstanie w formie tradycyjnej lub elektronicznej.

Tomasz Kałuski (*Forschungsstand der Urkundeneditionen über das ehemalige Herzogtum Glogau*) przedstawił dotychczasowy stan edycji dokumentów z regionu dawnego księstwa głogowskiego, będącego częścią Śląska. Dokumenty dotyczące tego regionu publikowano w kodeksach śląskich, ale też w wydawnictwach odnoszących się bezpośrednio do terytorium tego księstwa. W ostatnich latach ukazały się edycje dokumentów kilku miast z zasobu Archiwum Państwowego w Zielonej Górze, a także katalogi dokumentów.

Serię wystąpień poświęconych problematyce kodeksów dyplomatycznych kończy artykuł Isabelli Żołędziowskiej i Katarzyny Gołąbek (*Probleme bei der digitalen Edition von Urkunden im "Corpus of Ioannes Dantiscus` Texts & Correspondence"*). Autorki podjęły się przedstawienia problemu publikacji 111 dokumentów pochodzących z liczącej ponad 6 tys. listów korespondencji biskupa i dyplomaty Jana Dantyszka. Wskazane dokumenty wylamują się bowiem z przyjętego w projekcie standardu edycji korespondencji polskiego humanisty, stanowią świadectwo jego działalności urzędowej – wyroki biskupie, potwierdzenia przywilejów, mandaty itp. Autorki omówiły zasady edycji przyjęte dla wskazanych dokumentów w ich publikacji w ramach projektu „Corpus of Ioannes Dantiscus` Texts and Correspondence”.

Drugi z cykli artykułów zamieszczonych w omawianym tomie, poświęcony księgom i kronikom, otwiera praca Julii Możdżeń (*“thorner Denkwürdigkeiten” (ca. 1743–1744) – Urheberschaft, Gattungsproblematik und Auswertung einer Edition*) dotycząca osiemnastowiecznego rękopisu z Torunia, stanowiącego odpis szesnastowiecznego manuskryptu, a także wyciągu z ksiąg protokołów rady miejskiej z XIV–XVI w. oraz innych dokumentów. Autorka przeprowadziła pogłębioną aktoznawczą analizę tomu, a także wykorzystanych przez autora Samuela Friedricha Jaenichena źródeł. Oceniła ponadto publikację tego dzieła przez Alberta Voigta w 1904 r. oraz odbyłą nad nim dyskusję.

Jan Kilian (*Bartels Habel`s Chronik von Karbitz in Böhmen. Eine aussergewöhnliche deutschsprachige Quelle aus der Wende vom 16. Und 17. Jahrhundert*) na przykładzie kroniki miejskiej Chabařovic (Karbitz) przedstawił zagadnienie miejskiej twórczości historiograficznej w okresie wczesnonowożytnym. Scharakteryzowana kronika, mimo że nie zachowała się w oryginale, a tylko w osiemnastowiecznym odpisie, stanowi pomnik dziejopisarstwa miejskiego z okresu przełomu XVI

i XVII w. oraz wojny trzydziestoletniej. Jest jedną z 240 relacji z tego okresu z terenu współczesnej Republiki Czeskiej.

Kolejne dwa opracowania dotyczą ksiąg rachunkowych toruńskich kościołów. W pierwszym Piotr Oliński (*Anmerkungen zu einem Editionsvorhaben von einem kirchlichen Rechnungsbuch „Liber censuum sancti Johannis”*) przedstawił problem edycji źródłowej księgi rachunkowej kościoła świętych Janów w Toruniu, ocenił wartość źródłową księgi, wskazał również na zależności między majątkiem kościelnym a stanem ekonomicznym mieszczan i miasta. Księga ukazać ma się w najbliższym czasie w formie elektronicznej i tradycyjnej². Zagadnienie to kontynuowali kolejni autorzy, Alicja Sumowska i Marcin Sumowski (*Die mittelalterlichen Rechnungen der Thorner Kirchen – Bearbeitung, Edition, Digitalisierung. Vorstellung eines Projektes*), realizujący projekt opracowania, digitalizacji i edycji ksiąg rachunkowych kościołów św. Jana, św. Jakuba i św. Wawrzyńca w Toruniu z okresu średniowiecza³. Omówili oni zasady edycji elektronicznej ksiąg wobec dotychczasowych doświadczeń innych projektów, a także metodologicznych prac poświęconych temu problemowi.

Natomiast Benjamin Heidenreich (*Die Wahlkapitulationen des Deutschen Ordens in der Frühen Neuzeit*) podjął zagadnienie kapitulacji wyborczych wielkich mistrzów Zakonu Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego, czyli krzyżaków, w okresie po sekularyzacji państwa zakonnego w Prusach. Dokumenty były odzwierciedleniem pozycji zakonu w krajach niemieckich, zwłaszcza wobec cesarza, a także stosunków wewnętrznych między baliwatami a władzami centralnymi zgromadzenia. Istotną sprawą władz zakonu był stosunek do systemów podatkowych państw nowożytnych. Stan koegzystencji zakonu z otoczeniem został zniwelowany w momencie tworzenia się nowoczesnych państw w dobie rewolucji i wojen napoleońskich.

Kolejną wypowiedź w omawianym tomie stanowi artykuł jednego z jego redaktorów – Helmuta Flacheneckera (*Von Viertelmeistern und anderen städtischen Ämtern. Zu Editionsgrundlagen von Stadtbüchern im Hoch- und Spätmittelalter*). Z perspektywy czytelnika wypowiedź ta stanowi właściwe wprowadzenie do tematu ksiąg miejskich. Autor przedstawił problemy stojące przed opracowaniem edytorskim ksiąg miejskich niewielkich (1–2 księgi w długich okresach czasu),

² Zob. również: A. Sumowska, M. Sumowski, *Średniowieczne rachunki kościoła Świętojańskiego w Toruniu. Uwagi źródłoznawcze*, „Studia Źródłoznawcze” 2020, t. 58, s. 231–251.

³ Strona projektu, zob.: Średniowieczne rachunki kościołów toruńskich, <http://rachunki.tnt.torun.pl/pl> [dostęp: 1.07.2021].

jak też rozwiniętych ośrodków (Würzburg, Toruń), których spuścizna archiwalna obejmuje dużo większy asortyment ksiąg (ławnicze, protokołów rady, rachunkowe itp.). W ostatniej części wypowiedzi przedstawił udział mieszczaństwa w sprawowaniu administracji komunalnej na przykładzie urzędu mężów kwartalnych (Viertelmeister), będących administratorami dzielnic miast w średniowieczu i czasach nowożytnych.

Z kolei Dieter Heckmann (*Die Königsberger Pfundzollliste von 1367 bis 1374. Ein Amtsbuch in status nascendi*) zajął się księgą miejską Królewca przechowywaną współcześnie w zbiorach Rosyjskiej Biblioteki Państwowej. Głównym punktem zainteresowania autora jest przedstawiony w księdze wykaz dochodów celnych oraz wydatków z lat 1368–1374. Autor przeanalizował sposób włączenia tego zestawienia finansowego między dokumenty zgromadzone w księdze i miejsca zestawienia skarbowego w tego typu materiale archiwalnym. D. Heckmann stwierdził, iż pisarz miejski, zakładając księgę, kierował się katalogiem pryncypiów: wprowadzić czystopisy z luźnych kart na folianty księgi, wydzielić dochody, wydatki i obliczenia rachunkowe, a przede wszystkim starać się zachować chronologiczny porządek, m.in. dzięki zostawianiu pustych krat (luk) między wypisami.

Zagadnienie ksiąg miejskich kontynuował Tobias Baus (*Methodische Überlegungen zur Edition von Amtsbüchern am Beispiel des Mergentheimer Stadtbuchs (Stadtarchiv Mergentheim, Ba 20)*). Zajął się on projektem edycji księgi miejskiej Mergentheim, niewielkiego ośrodka o charakterze agrarnym, ale w latach 1527–1809 będącego główną siedzibą zakonu krzyżackiego po sekularyzacji państwa zakonnego w Prusach. Autor zaprezentował zasady publikacji w kontekście dziesięciu tez edycji niemieckojęzycznych źródeł historycznych (*Zehn Thesen zur Edition deutschsprachiger Geschichtsquellen*), a także warunki digitalizacji i publikacji cyfrowej kopii w sieci. W tym ostatnim zakresie odwołał się do elektronicznej wersji *Monumenta Germaniae Historica*, gdzie wersja zdigitalizowana dawnego dokumentu stanowi pomocniczy materiał jego edycji.

Marcin Grulkowski i Bettina Schröder-Bornkampff (*Rechnungsbücher der Settin-Danziger Kaufmannsfamilie Loitz – ein neues Editionsprojekt*) omówili projekt publikacji 16 ksiąg rachunkowych „Fuggierów Północy” w ramach zakończonego w 2019 r. projektu GeldKunstNetz⁴. Publikacja tych źródeł z zasobu Archiwum Państwowego w Gdańsku stanowi elektroniczną, krytyczną edycję źródeł połączoną z ich transkrypcją na pismo maszynowe. Autorzy artykułu omówili

⁴ GeldKunstNetz. Kurz über das Projekt, <https://www.geldkunstnetz.gwi.uni-muenchen.de/> [dostęp: 1.07.2021].

podstawy źródłowe, metodologię badań tego typu źródeł, a także narzędzia IT wykorzystane w projekcie. Opracowane księgi stanowią interesującą bazę źródłową dla badań nad kontaktami rodu Loitz, ale także kierunków handlu, mobilności kupiectwa i mieszczaństwa w XVI w. Konstrukcja artykułu zasługuje na uwagę. Jego autorzy na 20 stronach zachowali proporcję między kolejnymi elementami narracji. Uwagi wstępne czy historyczne wprowadzenie do tematu nie zdominowały wypowiedzi.

Tomas Sterneck (*Quellen zur politischen Kommunikation der Stadt Budweis zu Beginn des Böhmisches Aufstandes (1618). Beschreibung eines Editionsprojekts*) przedstawił rękopiśmienną księgę z 1629 r. będącą zbiorem dokumentów do dziejów dyplomatycznych Czeskich Budziejowic w pierwszym roku wojny 30-letniej. Miasto, w przeważającej części zamieszkałe przez katolickich mieszkańców, pozostało podczas wojny wierne dynastii Habsburgów. Autor przeanalizował źródła, będące przedmiotem edycji, przechowywane w Okręgowym Archiwum Państwowym w Czeskich Budziejowicach (Státní okresní archiv České Budějovice) oraz metody ich publikacji, zwłaszcza rekonstrukcji układu chronologicznego kolejnych dokumentów zgromadzonych w matrykule. Praca obejmuje 19 stron, ale aż 10 z nich stanowi syntetyczne przedstawienie dziejów Budziejowic w omawianym okresie. Sam projekt i źródło autor omówił na 9 stronach, z czego 3 strony zajęły ilustracje. Wydaje się, że wstęp powinien być krótszy, gdyż stanowi więcej niż połowę wypowiedzi, a merytoryczne przedstawienie projektu autor mógłby poszerzyć.

Dalsze opracowania zawarte w omawianym tomie nie są już bezpośrednio związane z kodeksami dyplomatycznymi, kronikami i księgami miejskimi. Pierwszym z nich jest artykuł Christiana Boseckerta (*Die Coburger Lanstände im 16. Jahrhundert*). Autor postawił sobie za zadanie charakterystykę źródeł do dziejów stanów władztwa Coburg (Pflege Coburg), późniejszego Księstwa Saksonia-Coburg (Sachsen-Coburg). W pracy omówił historię kształtowania się tego władztwa terytorialnego, w tym reprezentacji stanowej, a także jej znaczenia w życiu politycznym i społecznym. Dopiero w końcowej części wystąpienia Ch. Boseckert przedstawił lakonicznie bazę źródłową (dwie z dwunastu stron) do dziejów stanów krajowych władztwa Coburg, zgromadzoną w miejscowym archiwum (Staatsarchiv Conburg). W omówieniu odwołał się jedynie do przewodnika po zasobie placówki. Wyrazić należy żal, że autor nie pokusił się o głębszą analizę bazy źródłowej do tematu.

Z kolei Anna Skolimowska (*Applying Handwritten Text Recognition in Scholarly Source Editing. Case of the "Corpus of Ioannes Dantiscus' Texts & Correspondence"*), na przykładzie projektu edycji korespondencji Jana Dantyszka (patrz wyżej), podjęła problem transkrypcji dokumentów rękopiśmiennych na pismo maszynowe za pomocą narzędzi elektronicznych. Wskazała na dwa oprogramowania opracowane w ramach programów innowacyjności Unii Europejskiej – tranScriptorium oraz READ (Transkribus). Przekład rękopiśmiennej korespondencji biskupa humanisty na pismo maszynowe za pomocą oprogramowania Transkribus stanowiło wielkie wyzwanie techniczne, mimo to uzyskano dokładność 97% transkrybowanych tekstów⁵.

W kręgu elektronicznych edycji źródeł mieści się również kolejna wypowiedź zamieszczona w tomie. Wolfgang Wüst (*Fürstenarchive im Spiegel neuer und älterer Editionsprojekte. Fallstudien zu den Adelshäusern Castell, Fugger und Schwarzenberg*) omówił zagadnienie krytycznej publikacji źródeł w Internecie w kontrze do masowej publikacji skanów archiwaliów przez archiwa. Na przykładzie wydań ksiąg wpisów oraz listów i dokumentów zaprezentował inicjatywy wydawnictw źródłowych w sieci. Autor stwierdził, że publikacja archiwaliów i pomocy archiwalnych jest substytutem, że należy wydawać elektroniczne krytyczne opracowania źródłowe, choć ich wydawcy, w przypadku źródeł masowych dla okresu wczesnonowożytnego (księgi rachunkowe, protokoły), muszą zawsze dokonać selekcji materiału. Jednym z kryteriów tej czynności powinien być stan zachowania archiwaliów i sama treści dokumentacji.

Artykuł Joachima Zdrenki (*Braucht die Geschichtswissenschaft noch Epigraphiker?*) znacząco odbiega od głównego tematu publikacji. Autor, na przykładzie własnych doświadczeń, przedstawił rozwój warsztatu naukowego historyka przez poznanie kolejnej dziedziny wiedzy, czyli epigrafiki. J. Zdrenka omówił zakres swoich badań z tego zakresu prowadzonych przez kolejnych kilkanaście lat. W omawianym okresie autor stał się cenionym znawcą źródeł epigra-

⁵ W 2021 r. Archiwum Państwowe w Szczecinie wraz z partnerami z Greifswaldu i Kilonii, w ramach projektu „Klosterbuch von Pommern”, prowadzi za pomocą oprogramowania Transkribus przekład na pismo maszynowe ksiąg rejestrowych dokumentów klasztornych opracowanych w latach 1913–1923 przez Hermanna Hoogewega. Błąd transkrypcji oscyluje wokół 1%. Zob. Mecklenburg-Vorpommern. Digitale Bibliothek. Regesten zu den Urkunden der pommerschen Kirchen und Klöster - Regesty dokumentów kościołów i klasztorów pomorskich, https://www.digitale-bibliothek-mv.de/viewer/toc/PPNAPSzczecinie_65_78_0_3_1/ [dostęp: 1.07.2021]. O księgach rejestrowych i technicznych problemach ich transkrypcji zob.: D. Alvermann, P. Gut, *Transkribus im Archiv – Ein polnisch-deutsches Projekt zur Handschriftentexterkennung an historischen Dokumenten*, „Archeion” 2021, t. 122.

ficznych. Wydał m.in. 13 tomów katalogu zabytków epigraficznych ziemi lubuskiej, czy katalog tychże źródeł dla wyspy Rugii (Rügen) na Pomorzu Przednim (Vorpommern). W swych rozważaniach wskazał na bogactwo źródeł epigraficznych, słabo dotąd wykorzystywanych przez badaczy, a także unikatowość informacji zawartych w tego typu zabytkach. To ostatnie odniósł do inskrypcji nagrobnych, które są często jedynym zapisem biograficznym o zmarłych osobach. Uznał także potrzebę wydawania źródeł epigraficznych, aby zachować materiał źródłowy dla przyszłych badaczy.

Kolejne dwie wypowiedzi wiążą się ze sfragistyką i publikacją korpusów pieczęci krzyżackich. Katharina Kemmer (*Das Siegel-Corpus des Deutschen Ordens. Ein (digitales) Forschungsprojekt zur mittelalterlichen Sphragistik in Europa*) przedstawiła projekt digitalizacji kompletu zachowanych pieczęci Zakonu Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego. K. Kemmer omówiła podstawy metodologiczne typologii pieczęci, a także charakter tego typu źródła historycznego, nie tylko jako środka zabezpieczającego czy potwierdzającego czynności prawne, ale również znaku rozpoznawczego, środka reprezentacji, medium w komunikacji społecznej średniowiecza⁶. Autorka wskazała tu na znaczenie badań Toniego Diedericha, a także istnienie nowych technik – bazy danych – do rejestracji i opracowania korpusu pieczęci. Od 2016 r. rozpoczęto prace nad korpusem, a podstawę wyjściową stanowi zbiór 1800 kopii pieczęci zakonnych ze Stacji Badawczej w Würzburgu (Forschungsstelle Deutscher Orden der Universität Würzburg). W projekt zaangażowanych jest ponad 60 archiwów z całej Europy, w tym placówki w Polsce, a jego wyniki zostaną opublikowane w Internecie.

Do artykułu K. Kemmer nawiązuje praca Benedikta Weiganda (*Die mittelalterlichen Siegel des Deutschen Orden im Staatsarchiv Thorn*). Stanowi ona raport z inwentaryzacji w zasobie Archiwum Państwowego w Toruniu pieczęci krzyżackich do projektu „Siegel-Corpus des Deutschen Ordens”, omówionego w poprzednim artykule. Ze zbioru 3100 dokumentów zgromadzonych w toruńskiej placówce aż 600 wystawionych zostało przez różne instytucje zakonne. Jednak tylko nieduża ich liczba posiada zachowane pieczęcie. Autor w trakcie kwerendy opisał jedynie 110 pieczęci, z czego 60 przywieszonych. Dużym ułatwieniem dla pracy inwen-

⁶ Ostatnio na ten temat pisał M. Hlebionek, zob.: idem, *Pieczęć jako medium, dzieło sztuki i źródło historyczne*, [w:] *Opracowanie materiałów sfragistycznych w archiwach. Wyniki prac zespołu naukowego powołanego przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych do przygotowania wskazówek metodycznych do opracowania materiałów sfragistycznych w zasobie archiwów państwowych*, red. P. Gut, M. Hlebionek, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa 2020, s. 59–64.

taryzacyjnej pieczęci – o czym nadmieniał B. Weigand – był katalog dokumentów krzyżackich z zasobu Archiwum Państwowego w Toruniu w opracowaniu Andrzeja Radzimińskiego i Janusza Tandeckiego⁷.

Tom poświęcony edycjom źródłowym kodeksów dyplomatycznych, ksiąg miejskich i kronik zamyka artykuł Tomasza Paneckiego (*Old maps into the digital: Gaul/Raczyński map edition*), w którym zrelacjonował on projekt publikacji w Internecie mapy Wielkopolski z lat 1807–1812 opracowanej na polecenie Edwarda Raczyńskiego przez Ernsta Gaula. W komunikacie autor omówił metody naukowej publikacji dawnych map w formie cyfrowej: od wyboru materiału, przez jego skanowanie, opracowanie z pomocą GIS, po samą prezentację w sieci. Wskazał na problemy w rozróżnieniu na mapach tekstu i rysunku w trakcie ich digitalizacji i prezentacji w formie cyfrowej, georeferencji, rekonstrukcji kolorów czy łączeniu dawnych map z bazami danych przestrzennych.

Omówiony tom konferencyjny jest dobrym przykładem współpracy międzynarodowej, kolejnym pozytywnym wynikiem długotrwałego współdziałania dwóch ośrodków naukowych w Toruniu i Würzburgu. Teksty artykułów, podobnie jak w uprzednich tomach, opublikowano w jednym z dwóch języków kongresowych, co poszerza potencjalny krąg odbiorców. Kolejnym godnym podkreślenia punktem publikacji jest fakt, że większość zebranych w niej opracowań powstała w ramach realizowanych projektów naukowych, afiliowanych przy polskich i niemieckich funduszach grantowych.

Zebrane prace w dużej części wpisały się w temat publikacji, choć w przypadku ostatnich artykułów można mieć zastrzeżenia co do zakresu omawianych w nich materiałów źródłowych (pieczęcie, mapy, źródła epigraficzne), ale i one wiążą się z drugą częścią tytułu konferencyjnego tomu (*Alte und Neue Editionsmethoden*). Większość bowiem z prezentowanych w zamieszczonych wystąpieniach edycji źródłowych była, jest lub będzie realizowana z wykorzystaniem narzędzi informatycznych, i z tego względu stanie się powszechnie dostępna w Internecie.

Paweł Gut

Uniwersytet Szczeciński, Archiwum Państwowe w Szczecinie /
University of Szczecin, State Archives in Szczecin (Poland)
pawel_gut@wp.pl, ORCID 0000-0003-3148-3298

⁷ A. Radzimiński, J. Tandecki, *Katalog dokumentów i listów krzyżackich Archiwum Państwowego w Toruniu*, t. 1–2, Toruń 1994–1998.